

SIA

NR 1 13/1 2005

Trädammet tog hans öga

Tema:

**Arbeta fackligt
– hur gör man då?**

**Företag ratade
fackligt aktiv**

**Först köpte han en båt
sen hela Najadvarvet**

Skogs- och träarbetarnas tidning

Trädamm tog Bertil

Bertil Haggren fick näscancer och förlorade ena ögat och hörseln på vänster sida. I jobbet utsattes han för trädamm och med all sannolikhet utgör hans gamla arbetsmiljö boven i dramat. Men någon ersättning kan det inte bli tal om. Bertil är för gammal.

Av **Erik Skogh**
Text och foto

ETT SPRAKANDE OCH KNASTRANDE hörs från den öppna spisen. Man behöver inte frysa i Bertil Haggrens hus i Perstorp. Trots högt i tak och stora fönster. Bertil eldar under dagarna för att hålla kylan borta. På natten får oljan ta vid. Veden har han skogat själv, som han uttrycker det. Men nu är det länge sedan Bertil fyllde på förråden. I hallen ligger en nästan oanvänd motorsåg. Den köpte Bertil för fyra år sedan. Tanken var att såga ved och hjälpa dottern att röja vid torpet. Men en segdragen snuva skulle visa sig ödesdiger.

Det var 2001 som Bertil uppsökte distriktsläkaren. En ensidig nästäppa med tjock snuva hade hållit i sig under ett halvår. Läkaren trodde att det handlade om en bihålleinflammation. Men det var värre än så. En tumör hade fått fäste i käkens bihåla och växt ända in i ögonhålan.

TIDEN SOM FÖLJDE BLEV SVÅR. Med strålbehandling, operationer och komplikationer som så när kostade Bertil livet. Under fem dagar låg han på intensivvård. Knappt vid medvetande och med en härva av slangar inkopplad i sin kropp.

– Då var det bud efter den gamle, konstaterar Bertil.

Han överlevde men förlorade vänster öga och hörseln på vänster öra. En rejäl bit av käkbenet är bortopererad och ersatt med en protes. Protesen gör det svårt att tugga och den måste rengöras regelbundet. Efter operationerna har krafterna inte återvänt. Morgnarna blir sena och kvällarna tidiga. Dagarna går åt till det mest vardagliga som att städa, handla, tvätta och diska. Och elda.

– Jag har haft ett rätt hyggligt lager men nu börjar det ta slut, säger Bertil.

HAN ÄR FÖDD OCH UPPVUXEN på orten och har hela sitt yrkesliv varit trogen traktens stora företag, Perstorps AB. I koncernen ingick en möbelfabrik där man tillverkade radiolådor, och senare även skal till teveapparater. Bertil började som polerarelärling när han var 13 år gammal. Flera träslag användes i produktionen. Bland annat valnöt, mahogny, teak, alm, ek och bok. Mellan 1943 och 1962 arbetade Bertil på möbelfabriken. Hur dammigt det var berodde på ens sysslor och var i lokalen man befann sig. Bertil jobbade på ackord och hoppade mellan arbetsuppgifterna. Det kunde handla om allt från sågning av bokstockar om vintrarna till montering av jalousier och dörrar. Men en övervägande del av tiden ägnade han åt att slipa, putsa och polera med sandpapper och maskin. Ofta dammade det friskt, om inte från Bertil så från kollegorna i samma rum. Några skydd användes inte.

– **DET FANNS INGET RIKTIGT UTSUG** så dammet stod som moln runt en. Värst var det på somrarna. Då var det varmt och råkigt, minns Bertil.

Fast några särskilda besvär kände varken han eller arbetskamraterna av. Ingen oroade sig heller. Då gav blekningen av alm, med vätesuperoxid och ammoniak, upphov till kraftigare reaktioner. Blekningen föll på Bertils lott och han minns hur det kunde vara när radio-

Is syn och hörsel

Bertil Haggren får ingen ersättning.
"Upprörande" anser Margareta Littorin, överläkare
vid Yrkes- och miljömedicinska kliniken i Lund

skåpen skulle behandlas.

HADE GASMASK VID EXTREMA TILLFÄLLEN

– Jag var den som tålde ammoniakerna bäst, den var 25 procentig, och det lukade fan i hela huset. Det var öppet in till snickarna, eller sammansättarna som de hette, och två av gubbarna gick hem för de klarade inte av att vara där. Men det tyckte vi bara var roligt i och för sig. Vi var ju inte så gamla, säger Bertil och skrattar.

PÅ MITTEN AV 60-TALET las möbelfabriken ned. Då hade Bertil redan sett sig om efter ett tryggare arbete utan ackord. Han fick anställning 1962 som processoperatör i själva hjärtat av Perstorps AB, den så kallade "formalin-fabriken". Ett jobb som innebar att hålla koll på tillverkningen av formaldehyd. Ibland uppstod läckage med kraftig lukt och exponering som följde. Vid extrema förhållanden användes gasmask. Men några besvär kände Bertil inte av förrän på 80-talet.

Han hade 1981 bytt till en tjänst utan skift och blev då reaktorladdare. När sprit ska omvandlas till formaldehyd krävs en katalysator, järnmolybden. Bertils jobb var att paketera katalysatorn i reaktorns tuber och sedan rengöra tuberna när laddningarna hade förbrukats. Under processen utsattes han för ett kraftigt slemhinneirriterande ämne, akrolein. Bertil insjuknade 1984 med andningssvårigheter. Lungsjukdomen bedömdes bero på luftföroreningar i arbetet. Han sjukpensionerades 1985 och tillerkändes livränta.

– **DÅ VAR JAG LIVRÄDD I ETT PAR ÅR** för jag tänkte att nu blir det nog cancer, säger Bertil.

Men när tumören väl gav sig tillkänna, många år senare, satt den inte i lungorna utan i näsan. Bertil trodde först att det var tiden på formalinfabriken som låg bakom. Men den teorin mötte delar av läkarkåren med skepsis.

– Hade du varit träarbetare hade jag trott att det berodde på arbetet, berättar Bertil att en av läkarna ska ha sagt.

Margareta Littorin, överläkare vid Yrkes- och miljömedicinska kliniken i Lund, har utrett Bertils cancer.

– Det här är ett av de starkaste fallen vi har haft, säger Littorin och ser ett uppenbart samband mellan Bertils sjukdom och hans tidigare arbetsmiljö.

HON RADAR UPP ARGUMENTEN. Det finns inga tumörsjukdomar i Bertils släkt. Rökare har han aldrig varit. Cancer i näsa och bihålor är dessutom sällsynta tumörer där yrkesexponering och inte livsstilsfaktorer dominerar som orsak. Sambandet mellan näscancer och trädamm

är väl känt. Inte enbart från hårda träslag som i Bertils fall utan även från mjukare sorter. Formaldehyd framkallar näscancer hos försöksdjur och kan eventuellt vara förknippat med en ökad risk för cancer i näsa och svalg, enligt Littorin.

I Sverige finns ett 50-tal fall av näscancer. Tumörerna tar lång tid att utveckla. Hos manliga patienter upptäcks de i genomsnitt vid 63 års ålder. Bertil fick sin diagnos när han var 72 år gammal. Han är därmed inte aktuell för någon kompensation från den så kallade trygghetsförsäkringen vid arbetsskada (TFA) som förhandlats fram mellan arbetsmarknadens parter. Från TFA kan ersättning utgå för lyte och men, invaliditet, sveda och värk med mera. Men då måste sjukdomen upptäckas före 65 års ålder.

ENDA UNDANTAGET GÖRS FÖR CANCER orsakad av asbest där gränsen går vid 70 år. Åldersgränserna upprör Margareta Littorin.

– Jag tycker det är fel att ha en tidsgräns. Åtminstone när det gäller ersättningen för sveda och värk, säger hon.

Littorin hade hellre sett ett system där uppenbara fall av arbetssjukdom kunde kompenseras oberoende av ålder. Bertil Bohman, som håller i försäkringsfrågor på Skogs- och Träfacket, instämmer.

– Min uppfattning är helt klart att har du fått en skada av arbetet ska det vara ersättningsbart även om du råkar vara över 70 år, säger Bohman.

Han skulle gärna låta LO-TCO rättsskydd driva Bertil Haggrens fall. Även om han bedömer chanserna till ersättning som små med dagens regelverk. Men frågan är principiellt viktig.

– Självklart vill vi driva ärendet. För vi vet ju att människor som har jobbat i trädamm deras skador kommer långt senare när de redan hunnit gå i pension, säger Bohman.

BERTIL HAGGREN VET VAD HAN SKULLE använda pengarna till ifall han blir ersatt för sin cancer.

– Om jag fick några kronor skulle jag försöka bo kvar så länge som möjligt i mitt hus, säger Bertil.

Han kan fortfarande sköta hushållet hjälpligt men känner behov av extra städning. Det kostar pengar och pensionen räcker inte till, enligt Bertil.

Runt om i huset står välvårdade trämeblor. Flera i ek, Bertils favoriträslag. En del av möblerna har han hittat på loppmarknader och sedan renoverat upp.

– Det tycker jag är roligt. Jag köpte faktiskt ett par stolar precis, det brukar vara loppmarknad här tvärs över vägen. Men de står fortfarande kvar i uterummet. Jag får se om jag får lust. Annars blir det bränne, säger Bertil och ler.

Än finns den kvar där i det återstående ögat. Glimten.